

TOMASZ KALISZ

NADZÓR NAD WYKONYWANIEM ORZECZEŃ SĄDÓW WOJSKOWYCH

1. Uwagi ogólne

Zadaniem kierowanego do rąk czytelnika opracowania jest przybliżenie problematyki nadzoru penitencjarnego nad orzeczeniami sądów wojskowych. Ten rodzaj nadzoru sprawowany jest (obecnie wyłącznie) przez sędziego penitencjarnego oraz wojskowego sędziego penitencjarnego, a nie przez sądy (art. 32 k.k.w. oraz art. 226 k.k.w.). W zakresie określonym przez kodeks karny wykonawczy sędzia sprawuje kontrolę, ale nie orzeka, a w wyniku ustaleń kontrolnych podejmuje określone prawem środki o charakterze ingerencyjnym, a niekiedy podejmuje merytoryczne rozstrzygnięcia¹. W literaturze podkreśla się, że sędziowski nadzór penitencjarny to proces badania (kontroli) działalności organów, powołanych do wykonywania środków izolacyjnych, połączony z możliwością pomocy, wpływu, a także modyfikacji tej działalności, realizowany przez sędziego penitencjarnego (wojskowego sędziego penitencjarnego), występującego jako organ niezależny, odrębny organizacyjnie, ale zwierzchni funkcjonalnie, w celu zapewnienia legalności i prawidłowości postępowania wykonawczego². Nadzór ten należy do szeroko rozumianych mechanizmów kontrolnych istniejących w toku postępowania wykonawczego. Aktualnie regulowany jest on przepisami kodeksu karnego wykonawczego³ oraz wydanym na podstawie delegacji zawartej w art. 36 k.k.w. rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego z 2003 r.⁴

Analizując problematykę wykonywania orzeczeń dotyczących żołnierzy podkreślić należy, że Kodyfikacja karna z 1997 r., zarówno kodeks karny jak i kodeks karny wykonawczy, charakteryzują się wyodrębnieniem osobnych części wojskowych. W zakresie postępowania wykonawczego naszą uwagę zwracają, osobne przepisy ogólne, przepisy regulujące wykonywanie kary ograniczenia wolności, kary pozbawienia wolności i kary aresztu wojskowego, środków karnych

---

¹ E. Hansen, *Problemy nadzoru penitencjarnego*, Warszawa 1976, s. 4.

² T. Kalisz, *Sędziowski nadzór penitencjarny. Polski model nadzoru i kontroli nad legalnością i prawidłowością wykonywania środków o charakterze izolacyjnym*, Wrocław 2010, s. 122–123.

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (DzU nr 90, poz. 557 z późn. zm.).

⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego (DzU nr 152, poz. 1496 z późn. zm.).

oraz tymczasowego aresztowania (art. 224–241 k.k.w.). Przepis art. 224 k.k.w. ustanawia zasadę, iż w stosunku do żołnierzy, a w wypadkach wskazanych w ustawie — także do osób powołanych do pełnienia służby wojskowej, stosuje się wszystkie przepisy k.k.w., przy uwzględnieniu różnic wynikających z rozwiązań części wojskowej. Wskazana zasada jest w naszych rozważaniach punktem wyjściowym w zakresie charakterystyki instytucji sędziowskiego nadzoru penitencjarnego nad wykonywaniem orzeczeń sądów wojskowych.

2. Organ uprawniony

Pierwszym odmiennym od regulacji ogólnej dotyczącej nadzoru penitencjarnego rozwiązaniem jest inne wskazanie uprawnionego do tego zadania organu. Zgodnie z kodeksem karnym wykonawczym jest nim w zakresie orzeczeń sądów wojskowych tzw. wojskowy sędzia penitencjarny (art. 226 k.k.w.). Organ ten usytuowany jest w sferze sądownictwa wojskowego, która stanowi strukturę odrębną od sądów powszechnych⁵. Sądy wojskowe sprawują w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych w zakresie przewidzianym w ustawach oraz orzekają w innych sprawach, jeżeli zostały one przekazane do ich właściwości odrębnymi ustawami⁶. Zgodnie z art. 652 k.p.k. w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych orzekają stosownie do zakresu właściwości: wojskowy sąd garnizonowy, wojskowy sąd okręgowy oraz Sąd Najwyższy — Izba Wojskowa⁷.

W tym miejscu ustalić musimy zakres uczestnictwa wojskowych organów sądowych w zakresie postępowania wykonawczego. W odniesieniu do orzeczeń sądów wojskowych kompetencje przewidziane w kodeksie karnym wykonawczym na rzecz odpowiednich sądów, zgodnie z art. 225 § k.k.w. przysługują wojskowemu

⁵ K. Piasecki, *Organizacja wymiaru sprawiedliwości w Polsce*, Zakamycze 2005, s. 110–113.

⁶ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych (tekst jednolity DzU z 2007 r. nr 226, poz. 1676 z późn. zm).

⁷ Wojskowy sąd garnizonowy orzeka w pierwszej instancji we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw przekazanych ustawą do właściwości innego sądu (art. 653 § 1 k.p.k.). W wypadkach wskazanych w ustawie wojskowy sąd garnizonowy rozpoznaje również w zakresie swej właściwości środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych w postępowaniu przygotowawczym (art. 653 § 2 k.p.k.). Sąd ten poza tym wyposażony został przez ustawodawcę w uprawnienia i obowiązki procesowe, które w postępowaniu przed sądami powszechnymi przysługują sądowi rejonowemu. W odniesieniu do wojskowego sądu okręgowego k.p.k. w art. 654 przewiduje, że sąd ten orzeka w pierwszej instancji w sprawach o przestępstwa: popełnione przez żołnierzy posiadających stopień majora i wyższy; podlegające w postępowaniu przed sądami powszechnymi właściwości sądu okręgowego oraz określone w art. 339 § 3 i art. 345 § 3 i 4 k.k.; popełnione przez żołnierzy i członków personelu cywilnego, o których mowa w art. 647 § 1 pkt 3 k.p.k. oraz inne wskazane na podstawie przepisów szczególnych. Wojskowy sąd okręgowy rozpoznaje ponadto sprawy przewidziane dla sądu wyższego rzędu nad wojskowym sądem garnizonowym oraz inne sprawy przekazane mu przez ustawę. Sąd Najwyższy–Izba Wojskowa rozpoznaje: środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych w pierwszej instancji w wojskowym sądzie okręgowym; kasacje; sprawy przewidziane w niniejszym kodeksie dla sądu wyższego rzędu nad wojskowym sądem okręgowym; inne sprawy przekazane przez ustawę Sądowi Najwyższemu (art. 655 k.p.k.).

sądowi pierwszej instancji (w tym zakresie decydują odpowiednie przepisy k.p.k.) oraz sądowi wojskowemu, o którym mowa w art. 3 § 3 k.k.w. Ten ostatni przepis decyduje o tym, że w przypadku skazanych przez sądy wojskowe, kodeks karny wykonawczy przekazuje kompetencje sądu penitencjarnego wojskowemu sądowi garnizonowemu⁸. Przyjęta w tym zakresie konstrukcja nie przewiduje zatem odrębnych wojskowych sądów penitencjarnych.

Zadania z zakresu nadzoru penitencjarnego w świetle obowiązujących przepisów powierzone mogą być wyłącznie sędziemu wojskowego sądu garnizonowego. Przesądza o tym treść przepisu § 1 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego. W zakresie właściwości miejscowej powołane rozporządzenie przesądza jednocześnie, że zadania z zakresu nadzoru penitencjarnego realizowane są przez wojskowego sędziego penitencjarnego wojskowego sądu garnizonowego, w którego okręgu wykonywane są kary lub środki podlegające nadzorowi. Przepis art. 14 § 4 ustawy Prawo o ustroju sądów wojskowych stanowi, że właściwy prezes sądu wojskowego wyznacza sędziego do sprawowania nadzoru penitencjarnego.

3. Kryteria nadzoru

Zgodnie z art. 32 k.k.w. nadzór penitencjarny realizowany ma być przy uwzględnieniu dwóch kryteriów: legalności i prawidłowości. Oznacza to, że ustawodawca zdecydował się na bardzo otwartą formułę instytucji nadzorczej, w ramach której istotna będzie kontrola i ocena nie tylko elementów formalnych, ale także zagadnień i problemów natury materialnej, gdzie nadzór wkraczać będzie w sferę problemów ściśle merytorycznych (działalność penitencjarna, środki

---

⁸ Zgodnie z art. 19 § 1 i 2 ustawy Prawo o ustroju sądów wojskowych, wojskowy sąd garnizonowy oraz wojskowy sąd okręgowy składają się z sędziów danego sądu. W świetle obowiązujących regulacji została ustalona stała liczba sędziów wojskowych. W wojskowych sądach okręgowych jest to — 18 sędziów, w wojskowych sądach garnizonowych — 63 sędziów, w Departamencie Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości — 11 sędziów, w tym na potrzeby Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego — 3 sędziów. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 marca 2004 r. w sprawie ustalenia liczby sędziów w sądach wojskowych oraz w Departamencie Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości (DzU nr 50, poz. 490). Sędzią sądu wojskowego, może być oficer pełniący zawodową służbę stałą, który: korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich; jest nieskazitelnego charakteru; ukończył wyższe studia prawnicze w Polsce i uzyskał tytuł magistra lub zagraniczne uznane w Polsce; złożył egzamin sędziowski lub prokuratorski; ukończył aplikację sędziowską w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury lub pracował w charakterze asesora prokuratorskiego co najmniej trzy lata; ukończył 29 lat. Poza podstawowym trybem powoływania sędziów wojskowych ustawa z 1997 r. (art. 22 § 3) przewiduje także możliwość pełnienia funkcji sędziego wojskowego bez spełnienia wymagań opisanych w art. 22 § 1 pkt 4–6. Sędziowie sądów wojskowych do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa. Sędziowie ci są powoływani na stanowiska: sędziego wojskowego sądu garnizonowego lub sędziego wojskowego sądu okręgowego. Powołując do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wyznacza miejsce służbowe (siedzibę) sędziego.

i metody oddziaływania, badania osobopoznawcze itd.). Istotą legalności jest czuwanie nad zgodnym z prawem działaniem podmiotów zaangażowanych w proces wykonywania podlegających nadzorowi penitencjarnemu orzeczeń. Tak od strony teoretycznej jak i praktycznej zagadnienie legalności nie stanowi zbyt trudnego pola do ustaleń. Przyjąć należy, że legalne są te działania lub określone stany, które powstały w następstwie działań opartych o prawo (podstawę prawną). Sędzia penitencjarny analizując pod kątem legalności określoną działalność, powinien ją konfrontować z obowiązującym prawem, co w konsekwencji prowadzi do stwierdzenia, że legalne są działania lub stany, które nie są sprzeczne (są zgodne) z obowiązującym prawem. Nadzorowana działalność musi być zatem zgodna z obowiązującym prawem z punktu widzenia istnienia i respektowania treści podstaw prawnych (działanie na podstawie prawa i w granicach prawa). Punktem odniesienia dla kryterium legalności są przepisy regulujące postępowanie wykonawcze. Organ nadzoru penitencjarnego badając określone działania pod kątem ich legalności, musi mieć na uwadze rozległość oraz poziom materialnego i formalnego skomplikowania w obszarze źródeł prawa karnego wykonawczego. Stąd w działalności nadzorczej zawsze należy, pamiętać o zupełnie podstawowej regule wyjściowej, którą jest konstytucyjna hierarchia w zakresie źródeł prawa (określona w Konstytucji RP, Rozdział III, Źródła prawa art. 87–94)⁹.

Prawidłowość traktowana jako kryterium nadzoru penitencjarnego swoim zakresem wkracza w tę działalność jako swoista ocena koncentrująca się na działalności instytucji nadzorowanych przez pryzmat stopnia realizacji celów i zadań stawianych przed karą pozbawienia wolności, karą aresztu, karą aresztu wojskowego, tymczasowym aresztowaniem, zatrzymaniem, środkami zabezpieczającymi związanymi z umieszczeniem w zakładzie zamkniętym, karami porządkowymi, środkami przymusu skutkującymi pozbawieniem wolności oraz wojskową karą ograniczenia wolności. Przedmiotem oceny są zatem działania niezbędne do osiągnięcia bezpośrednio bądź pośrednio zamierzonego efektu, zarówno całościowego jak i częściowego. W ocenie tej chodzi o stwierdzenie, czy dane działania są racjonalne, pożyteczne i czy prowadzą do realizacji postulowanych efektów. Kryterium prawidłowości jest niezbędnym instrumentem do oceny działania w zakresie zadań polityczno-kryminalnych, zwłaszcza w odniesieniu do polityki wykonywania kar. To kryterium wyraźnie rozszerza pojęcie i zakres nadzoru penitencjarnego. Nadzór koncentrujący się na prawidłowości sprawdza się zwłaszcza w przypadku oceny efektywności działań resocjalizacyjnych, aktywnego kształtowania metod i środków oddziaływania penitencjarnego oraz kontroli i wpływu na modyfikowanie procesu wykonywania kar i innych środków.

4. Zakres przedmiotowy działań nadzorczych

Zakres przedmiotowy nadzoru penitencjarnego sprawowanego przez wojskowego sędziego penitencjarnego obejmuje wykonywanie (art. 226 k.k.w. oraz

⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (DzU nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

§ 1 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego):

- kary aresztu wojskowego;
- tymczasowego aresztowania zastosowanego przez sąd wojskowy;
- zatrzymania;
- oraz kary ograniczenia wolności wykonywanej w wydzielonej jednostce wojskowej.

Wspomniane regulacje są bardzo niedokładne. Przepisy w żadnym miejscu nie rozstrzygają kwestii nadzoru nad zakładami zamkniętymi, w których wykonywane są środki zabezpieczające orzeczone przez sądy wojskowe¹⁰. Starając się usunąć tę lukę przyjąć należy, biorąc pod uwagę względy funkcjonalne (nadzór oraz problemy związane z orzekaniem w przedmiocie czasu wykonywania tych środków), że zadania te powinien realizować odpowiednio sąd wojskowy i wojskowy sędzia penitencjarny.

Podobnym problemem jest sytuacja w ramach której analizowane przepisy wśród kar i środków objętych tzw. wojskową wersją nadzoru penitencjarnego nie wymieniają kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec żołnierza. Sytuacja ta jest tym bardziej niezrozumiała, że w samym uzasadnieniu do k.k.w. możemy przeczytać, że: „Nadzorem penitencjarnym jest nadzór nad legalnością i prawidłowością wykonywania kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec żołnierza, kary aresztu wojskowego i kary ograniczenia wolności wykonywanej w wydzielonej jednostce wojskowej. Wojskowy sędzia penitencjarny jest też wyłącznie właściwy do sprawowania nadzoru penitencjarnego nad wykonywaniem tymczasowego aresztowania wobec osób, co do których środek ten zastosowały sądy wojskowe”¹¹. Kara pozbawienia wolności orzeczonej i wykonywanej wobec żołnierza powinna zostać poddana nadzorowi wojskowego sędziego penitencjarnego. Pośrednią podstawą prawną pozwalającą na przyjęcie takiego rozwiązania jest art. 225 k.k.w., stanowiący że w odniesieniu do orzeczeń sądów wojskowych prawa i obowiązki organów postępowania wykonawczego wymienionych w art. 2 pkt.1–4 i 6 k.k.w. (interesuje nas tutaj pkt 4 — sędzia penitencjarny) odpowiednio mają organy wojskowe, w tym wojskowy sędzia penitencjarny. Wydaje się, że *de lege ferenda* nieścisłości te powinny zostać w przyszłości jednoznacznie rozstrzygnięte i to zgodnie z przyjętymi interpretacjami.

Przepisy regulujące odpowiedzialność karną żołnierzy, przewidują wśród sankcji tzw. wojskowy wariant kary ograniczenia wolności, różniący się w sposób zasadniczy od podstawowej wersji tej kary. Zgodnie z art. 323 k.k. kara ta trwa od 1 miesiąca do 12 miesięcy. W trakcie jej odbywania skazany żołnierz zobowiązany jest na zasadach ogólnych jedynie do składania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary. Skazany może być oddany pod dozór oraz mogą być na niego nałożone obowiązki o których mowa w art. 36 k.k. Poza tym w czasie odbywania kary ograniczenia wolności skazany nie może być mianowany na wyższy stopień

¹⁰ S. Paweła, *Kodeks karny wykonawczy. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1999, s. 421.

¹¹ Uzasadnienie rządowego projektu nowego Kodeksu karnego wykonawczego, (w:) *Nowe kodeksy karne — 1997 r. z uzasadnieniami. Kodeks karny. Kodeks postępowania karnego. Kodeks karny wykonawczy*, Warszawa 1997, s. 568.

wojskowy ani wyznaczony na wyższe stanowisko służbowe. Nie może on także brać udziału w uroczystościach i paradach organizowanych w jednostce wojskowej lub z udziałem jednostki.

Analizowana kara przyjmuje dwie formuły, które związane są z typem służby wojskowej. Wymierzając karę ograniczenia wolności wobec żołnierza innej służby niż zasadnicza lub pełniona w charakterze kandydata na żołnierza zawodowego, sąd orzeka obowiązek pozostawania w określonym miejscu w czasie od zakończenia zajęć służbowych do capstrzyku przez 2 dni w tygodniu, a może orzec potrącenie od 5 do 15% miesięcznego uposażenia na wskazany przez sąd cel społeczny. Karę tę wykonuje dowódca jednostki wojskowej, w której skazany pełni służbę, lub inny właściwy dowódca (art. 227 § 1 k.k.w.).

Drugą, odmienną formą jest skierowanie w celu odbycia kary ograniczenia wolności do wydzielonej jednostki wojskowej¹² (dowódca tej specjalnej jednostki jest jednocześnie organem odpowiedzialnym za wykonanie kary). Ten wariant dotyczy wyłącznie żołnierzy służby zasadniczej. Oznacza to w praktyce, że w świetle programu profesjonalizacji Polskich Sił Zbrojnych, ta wersja kary ograniczenia wolności powinna zniknąć. Mimo zasadniczych zmian strukturalnych w naszym wojsku, co należy wyraźnie podkreślić, przepisy regulujące ten wariant analizowanej kary formalnie nadal jeszcze obowiązują. W związku z tak ukształtowaną formułą wykonywania kary ograniczenia wolności (aspekt podmiotowy) tylko ten drugi wariant objęty jest nadzorem penitencjarnym (o czym wyraźnie stanowi art. 226 § 2 k.k.w.). Szczegóły związane z drugim wariantem wojskowej kary ograniczenia wolności uregulowane zostały, w ramach delegacji ustawowej z art. 228 § 2 k.k.w., w rozporządzeniu w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary ograniczenia wolności orzeczonej wobec żołnierzy zasadniczej służby wojskowej z 2004 r.¹³ Przepisy tego aktu wykonawczego mają istotne znaczenie z punktu widzenia nadzoru penitencjarnego (regulują m.in.: problematykę obowiązkowych badań lekarskich skazanych, określają termin rozpoczęcia dobywania kary, szczegóły obowiązkowego szkolenia wojskowego, zasady udzielania urlopów oraz widzeń).

W kontekście rozważań dotyczących nadzoru penitencjarnego osobno należy zwrócić uwagę na specjalny tryb skargowy skonstruowany w ramach powyższego rozporządzenia. Zgodnie z § 14 rozporządzenia skargi, wnioski i meldunki skazanego dotyczące wykonywania kary oraz sposób ich załatwienia podlegają ewidencjonowaniu przez osobę wyznaczoną przez dowódcę. Powyższe wystąpienia skazanego związane z wykonywaniem kary, dowódca niezwłocznie przedstawia wojskowemu sędziemu penitencjarnemu (§ 15 rozporządzenia).

---

¹² Jednostką tego typu był Wojskowy Ośrodek Wykonywania Kary Ograniczenia Wolności w Ciechanowie, zorganizowany przy 1. Ciechanowskim Pułku Artylerii im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Od września 1999 r. do końca 2008 r. karę ograniczenia wolności odbyło 891 szeregowych służby zasadniczej (dane: R. Preciszewski, *Pułk skruszonych*, „Polska Zbrojna”, nr 19/2008, s. 58). Decyzją Ministra Obrony Narodowej z 5 października 2009 r. jednostka ta została rozformowana.

¹³ Rozporządzenie Ministra Obrony narodowej z dnia 5 maja 2004 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary ograniczenia wolności orzeczonej wobec żołnierzy zasadniczej służby wojskowej (DzU nr 128, poz. 1341).

Na dowódcy jednostki wojskowej, w której wykonywana jest kara ograniczenia wolności stosowana wobec żołnierzy służby zasadniczej, ciążyą dodatkowe obowiązki w postaci zawiadamiania sądu i kuratora o: dacie rozpoczęcia i zakończenia wykonywania kary oraz zmianach w terminach jej zakończenia; opuszczeniu jednostki przez skazanego bez zgody przełożonych; niepodjęciu szkolenia; nieprzestrzeganiu regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary; wszczęciu postępowania karnego lub dyscyplinarnego przeciwko skazanemu; ponownym skazaniu lub ukaraniu dyscyplinarnym żołnierza odbywającego karę; wykonaniu lub uchylaniu się od wykonania obowiązków określonych w art. 36 § 2 k.k.; zwolnieniu z czynnej służby wojskowej.

Dowódca, co dwa miesiące, nie mniej jednak niż raz w połowie wykonywania kary, składa wojskowemu sędziemu penitencjarnemu pisemne sprawozdanie o zachowaniu się skazanego. Sprawozdanie to powinno zawierać informację, czy skazany wykonuje nałożone obowiązki, przestrzega porządku prawnego i zasad dyscypliny wojskowej. Dodatkowo w sprawozdaniu znaleźć się mogą informacje o podjętych i planowanych czynnościach w stosunku do skazanego żołnierza, zwłaszcza zmierzających do osiągnięcia celów wychowawczych kary.

Rozporządzenie przewiduje także dwie szczególne kompetencje wojskowego sędziego penitencjarnego (§ 7 i 11). Pierwsza z nich związana jest ze zgodą wojskowego sędziego penitencjarnego na przeniesienie skazanego do innej jednostki wojskowej. Druga z nich wiąże się możliwością podjęcia decyzji przez tego sędziego o odliczeniu od okresu odbywania kary czasu spędzonego poza jednostką (urlup, przepustka, przerwa), w przypadku gdy skazany w tym czasie nadużył zaufania.

Ostatnią interesującą nas regulacją analizowanego rozporządzenia w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary ograniczenia wolności orzeczonej wobec żołnierzy zasadniczej służby wojskowej z 2004 r. jest dodatkowy mechanizm kontrolny w postaci, działalności kuratora¹⁴. Zgodnie z § 16 rozporządzenia poza wojskowym sędzią penitencjarnym kontroli jednostki, w zakresie wykonywania kary, dokonuje również kurator. W ramach tej kontroli kurator w szczególności może przeprowadzać rozmowy ze skazanym bez udziału innych osób oraz dokonywać wglądu w prowadzoną dokumentację. O wynikach kontroli kurator niezwłocznie informuje pisemnie wojskowego sędziego penitencjarnego i dowódcę (tym samym rolę kuratora możemy uznać w analizowanym zakresie za formułę wspomagającą nadzór penitencjarny).

Kolejną z sankcji poddanych nadzorowi jest kara pozbawienia wolności orzeczona wobec żołnierzy. Kara ta wykonywana jest identycznie jak w przypadku wszystkich innych skazanych. Jediną odmiennością jest fakt wprowadzenia dodatkowej przesłanki mającej wpływ na tzw. klasyfikację wewnętrzną (rozmieszczenie poszczególnych skazanych). Zgodnie z art. 233 k.k.w., który ma odpowiednie zastosowanie także w przypadku kary aresztu wojskowego oraz tymczasowego aresztowania, oddzielnie rozmieszcza się: 1) oficerów, 2) podoficerów zawodowych, służby nadterminowej i okresowej oraz 3) pozostałych skazanych żołnierzy.

---

¹⁴ Chodzi tu o wojskowego kuratora społecznego powołanego przy wojskowym sądzie garnizonowym, w którego okręgu kara ograniczenia wolności orzeczona wobec żołnierza zasadniczej służby wojskowej jest lub ma być wykonana.

Kodeks karny w art. 322 stanowi, że karą stosowaną wobec żołnierzy jest także areszt wojskowy. Zgodnie z powołaną regulacją do kary aresztu wojskowego stosuje się odpowiednio przepisy o karze pozbawienia wolności, co w konsekwencji determinuje szczegółowe zagadnienia związane z wykonywaniem zdań nadzorczych przez wojskowego sędziego penitencjarnego. Jednocześnie ustawodawca rozstrzyga, że kara aresztu wojskowego trwa najkrócej miesiąc, najdłużej 2 lata (wymierza się ją w miesiącach i latach). Karę tę odbywa się w specjalnym rodzaju zakładów karnych — zakładzie karnym dla odbywających karę aresztu wojskowego (art. 69 pkt 4 k.k.w.)¹⁵. Do elementów specyficznych tej kary (różniących ją od kary pozbawienia wolności) zliczyć należy:

— okoliczność w ramach której skazany na karę aresztu wojskowego odbywa ją w zakładzie karnym typu otwartego, chyba że szczególne względy przemawiają za potrzebą osadzenia skazanego w zakładzie karnym innego typu (art. 94 k.k.w.);

— w czasie odbywania kary aresztu wojskowego skazany podlega także szkoleniu wojskowemu (dodatkowy środek oddziaływania penitencjarnego — art. 322 § 5 k.k.). Szkolenie wojskowe ma na celu utrwalenie nabytej wiedzy wojskowej, utrzymanie sprawności fizycznej i psychicznej, a także wzmożenie dyscypliny (art. 231 k.k.w.);

— dodatkową przesłankę dotyczącą klasyfikacji wewnętrznej (art. 233 k.k.w.);

— odmienności w zakresie nagradzania skazanych (wydłużenie czasu widzenia bezdolorowego do 60 godzin oraz możliwość uzyskania dodatkowego widzenia bezdolorowego na dzień Wojska Polskiego).

Szczegóły związane z wykonywaniem kary aresztu wojskowego reguluje także wydane na podstawie delegacji zawartej w art. 249 § 2 k.k.w. rozporządzenie w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary aresztu wojskowego z 2003 r.¹⁶ Regulamin ten zawiera dodatkowe odesłanie, na mocy którego do wykonywania kary aresztu wojskowego stosuje się także przepisy regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności i innych przepisów dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności (§ 1 ust. 1 rozporządzenia w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary aresztu wojskowego z 2003 r.).

Charakteryzując karę aresztu wojskowego Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 27 lutego 1970 r.¹⁷ trafnie stwierdza, że: „Areszt wojskowy jest szczególnym

---

¹⁵ Zgodnie z art. 72 § 5 k.k.w. Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej, w drodze zarządzenia, tworzy i znosi zakłady karne dla odbywających karę aresztu wojskowego, mając na względzie istniejące potrzeby w tym zakresie oraz konieczność zapewnienia warunków szkolenia wojskowego osób w nich przebywających. Placówka taka została powołana do życia Zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 15 października 1998 r. w sprawie utworzenia w zakładzie karnym w Płotach oddziału zakładu karnego dla odbywających karę aresztu wojskowego (Dz. Urz. Ministra Sprawiedliwości z 1998 r. nr 4, poz. 18). Obecnie jest to oddział zewnętrzny Zakładu Karnego w Nowogardzie.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary aresztu wojskowego (DzU nr 152, poz. 1498). Ten akt wykonawczy zastąpił wcześniejsze Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 sierpnia 1998 r. w sprawie regulaminu wykonywania kary aresztu wojskowego (DzU nr 111, poz. 703).

¹⁷ Wyrok SN z dnia 27 lutego 1970 r. (Rw. 124/70, OSNKW 1970, nr 6, poz. 62).

rodzajem kary, zawierającej wprawdzie elementy kary pozbawienia wolności i z nią ustawowo związanej, ale różniącej się od niej przede wszystkim tym, że odbywa się ją w specjalnym zakładzie karnym, z uwzględnieniem elementów szkolenia i dyscypliny wojskowej. Szkolenie wojskowe i odbywanie kary według zasad zbliżonych do reżimu wojskowego nie ma charakteru dolegliwości, lecz ma zapewnić takie warunki resocjalizacji skazanego, które zapobiegają usunięciu go spod działania rygorów życia wojskowego oraz zapewniają osiągnięcie celów kary. Z tego względu kara aresztu wojskowego wyraża mniejszy ładunek potępienia moralnego w porównaniu z karą pozbawienia wolności”¹⁸.

W zakresie tymczasowego aresztowania zgodnie z przepisami rozdziału XX (art. 240–241 k.k.w.) do nadzoru penitencjarnego stosuje się zasadniczo wszystkie regulacje przewidziane w ramach tzw. cywilnej wersji tego środka zapobiegawczego. Do odmienności (istotnych z punktu widzenia nadzoru) zaliczyć należy jedynie fakt, iż tymczasowo aresztowanych żołnierzy służby czynnej osadza się w areszcie śledczym w specjalnie dla nich wydzielonych celach, przy jednoczesnym oddzieleniu ich od innych tymczasowo aresztowanych.

5. Kompetencje wojskowego sędziego penitencjarnego

Kompetencje określane są zawsze ustawami względnie aktami wykonawczymi w sposób zupełny, bądź w sposób wystarczający, ale w tym ostatnim zakresie ściśle warunkowany dodatkowymi czynnościami przekazującymi (zlecającymi) kompetencje innym podmiotom. W literaturze podnosi się, że problematyka kompetencji może być prezentowana w ujęciu statycznym bądź dynamicznym. Podejście statyczne daje nam swoisty, całościowy obraz (wyliczenie) kompetencji danego organu. Drugie ze wskazanych ujęć, określane jako dynamiczne, cechuje się sporym stopniem skomplikowania i różnorodności zwłaszcza w odniesieniu do płaszczyzn analizowanego terminu kompetencja. W takim ujęciu analiza uwzględniać może: przesłanki formułowania kompetencji; istniejące powiązania z bardziej złożoną strukturą organizacyjną, w ramach której funkcjonuje podmiot, którego kompetencje badamy; warunki uruchomienia kompetencji, skutki ich realizacji lub skutki bezczynności w tym zakresie. Analiza dynamiczna pozwala na zdefiniowanie terminu kompetencja jako zdolności organu prawa do skonkretyzowanego aktualizowania, w drodze odpowiedniego postępowania, potencjalnego obowiązku działania sformułowanego przez prawo. Przyjąć zatem możemy, że kompetencje: zawsze są regulowane prawem, ich istnienie równoznaczne jest z obowiązkiem, przy jednoczesnym zastrzeżeniu, że kompetencja służy organowi zawsze i jedynie w określonym uwarunkowaniu i przez to nie ma charakteru bezwzględnego, oderwanego od całokształtu różnorodnych stosunków w państwie i społeczeństwie, jak i od uwarunkowań w konkretnej dziedzinie i sprawie, w której jest uruchamiana¹⁹.

Uwzględniając powyższe rozważania o charakterze ogólnym, przejść możemy do ustaleń w zakresie szczegółowego katalogu, zakresu i treści kompetencji wojskowego sędziego penitencjarnego, traktowanego jako jeden z organów

¹⁸ Podobnie: S. Leleń, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, 3. Wyd., Warszawa 2010, s. 580.

¹⁹ J. Boć, [w:] *Prawo administracyjne*, red. J.Boć, Kolonia Limited 2000, s. 131–134.

postępowania wykonawczego. Analizując całokształt regulacji prawa karnego wykonawczego możemy dojść do wniosku że są to: kompetencje nadzorcze, wynikające z prawnej konstrukcji instytucji nadzoru penitencjarnego oraz tzw. kompetencje wykonawcze, czyli merytoryczne rozstrzygnięcia w toku postępowania wykonawczego zastrzeżone dla sędziego penitencjarnego, ale realizowane poza formułą nadzoru penitencjarnego i w pełni niezależne od ustaleń nadzorczych.

Mając na uwadze powyższe, podstawowe rozróżnienie, należy kompetencje nadzorcze traktować jako zespół realizowanych przez sędziego działań, mający bezpośredni wpływ na działalność organów podporządkowanych. Wpływ ten wyraża się poprzez badanie, pod kątem zgodności z prawnie określonymi kryteriami legalności i prawidłowości, funkcjonowania podmiotów nadzorowanych. Kompetencje nadzorcze kreują pomiędzy organem nadzorczym a podmiotami nadzorowanymi relację, która ma charakter bardzo intensywny i bezpośredni, wszystko to w celu usunięcia nieprawidłowości i zapobieganie im na przyszłość. Z analizowaną tu ogólnie grupą kompetencji nadzorczych należy łączyć działania sanujące albo usuwające skutki działań nieprawidłowych oraz akty prewencyjne nadające prawidłowy kierunek działalności.

Druga ze wskazanych tu kategorii, tzw. kompetencje wykonawcze, jest swoistą konsekwencją rozszerzania się zakresu działań podejmowanych w toku postępowania wykonawczego przez szeroko rozumiane organy o charakterze sądowym. W tym miejscu nadmienić należy, że wojskowy sędzia penitencjarny zgodnie ze szczegółowymi regulacjami k.k.w. jest włączony także do bezpośredniego procesu wykonywania kary pozbawienia wolności, kary aresztu wojskowego, środków przymusu oraz wojskowej kary ograniczenia wolności, gdzie od jego decyzji zależy stosowanie określonych środków, czy też rozstrzyganie konkretnych spraw. W ramach tych kompetencji można już mówić o przekroczeniu granic powszechnie przyjmowanych przy instytucjach nadzorczych.

Do kompetencji wykonawczych wojskowego sędziego penitencjarnego, niezależnych od instytucji nadzoru penitencjarnego, to znaczy mających tzw. charakter samoistny, w świetle unormowań k.k.w. zaliczyć należy:

1) Art. 80 § 2 i 3 k.k.w. — decyzja (zarządzenie) o zmianie kolejności wykonywania kar i środków przymusu oraz w zakresie środków zabezpieczających,

2) Art. 83 § 1 k.k.w. (art. 212c k.k.w. w odniesieniu do tymczasowo aresztowanych) — decyzja (zarządzenie) o przeprowadzeniu badań psychologicznych lub psychiatrycznych bez zgody skazanego,

3) Art. 140 § 4 k.k.w. — decyzja (zarządzenie) o odliczeniu okresu przebywania poza zakładem karnym od okresu odbywania kary (w sytuacji nadużycia zaufania przez skazanego),

4) Art. 141a § 2 k.k.w. — decyzja (zarządzenie) o wyjątkowym zezwoleniu na opuszczenie zakładu karnego, w przypadku osadzonych w zakładzie karnym typu zamkniętego,

5) Art. 168a § 1 k.k.w. — zawiadomienie pokrzywdzonego, jego przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której stałą pieczę pokrzywdzony pozostaje, o fakcie opuszczenia (ucieczki) przez skazanego zakładu karnego.

6) Art. 168a § 3 k.k.w. — zawiadomienie właściwej ze względu na miejsce zamieszkania jednostki Policji, o fakcie opuszczenia (ucieczki z) zakładu karnego przez skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności za przestępstwo określone w art. 197–203 k.k., popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych.

Do tzw. nadzorczych kompetencji wojskowego sędziego penitencjarnego określonych w k.k.w. zaliczyć możemy:

1) art. 8 § 3 k.k.w. — procedura powiadamiania sędziego o czynności otwarcia korespondencji skazanego z jego obrońcą lub pełnomocnikiem,

2) art. 33 § 1 i 2 k.k.w. — prawo do żądania informacji,

3) art. 34 § 1 k.k.w. — uchylenie sprzecznej z prawem decyzji organów postępowania wykonawczego,

4) art. 34 § 4 k.k.w. — instrument typu *habeas corpus* w wypadku stwierdzenia niezgodnego z prawem pozbawienia wolności (powiadomienie uprawnionego organu albo zarządzenie zwolnienia),

5) art. 35 § 1 i 2 k.k.w. — wpływanie na działanie innych organów w celu wydania określonej decyzji,

6) art. 35 § 3 in primo k.k.w. — wniosek do organu nadrzędnego nad administracją jednostki, w której wykonywane są środki izolacyjne, o usunięcie w określonym terminie istniejących uchybień,

7) art. 35 § 3 in fine k.k.w. — wniosek do właściwego ministra o zawieszenie działalności bądź likwidację w całości lub w części określonej jednostki w której wykonywane są środki izolacyjne,

8) Art. 88a § 1 k.k.w. (art. 212a k.k.w. w odniesieniu do tymczasowo aresztowanych) — procedura zawiadomienia sędziego penitencjarnego o osadzeniu tzw. skazanego niebezpiecznego w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego typu zamkniętego,

9) Art. 89 § 3a k.k.w. — zgoda na zmianę decyzji klasyfikacyjnej w zakresie typu zakładu karnego w stosunku do skazanego z zaburzeniami preferencji seksualnych,

10) Art. 105 § 4 k.k.w. (art. 217a § 2 k.k.w. w odniesieniu do tymczasowo aresztowanych) — procedura powiadamiania sędziego penitencjarnego o zatrzymaniu lub cenzurowaniu korespondencji oraz kontrolowaniu rozmów w trakcie widzeń i telefonicznych,

11) Art. 105 § 6 k.k.w. — procedura powiadamiania sędziego penitencjarnego o zatrzymaniu otrzymywanych i przesyłanych przez skazanych paczek lub ich zniszczenia,

12) Art. 110 § 2c k.k.w. — zgoda na przedłużenie okresu umieszczenia skazanego w celi w warunkach poniżej 3 m² na osobę,

13) Art. 118 § 1 k.k.w. — procedura powiadamiania sędziego o sytuacji w której wykonywanie kary pozbawienia wolności może zagrażać życiu skazanego lub spowodować dla jego zdrowia poważne niebezpieczeństwo,

14) Art. 139 & 6 i 6a k.k.w. — zgoda sędziego na nagrody wymienione w art. 138 & 1 pkt 7 lub 8 k.k.w.,

15) Art. 145 & 3 k.k.w. — zgoda sędziego na umieszczenie w celi izolacyjnej na okres powyżej 14 dni,

16) Art. 148 & 1 *in primo* k.k.w. — wstrzymanie wykonania kary dyscyplinarnej,

17) Art. 148 & 1 *in fine* k.k.w. — uchylenie kary dyscyplinarnej z powodu jej niezasadności,

18) Art. 148 § 1 *in fine* k.k.w. — przekazanie dyrektorowi zakładu karnego sprawy w zakresie wymierzenia kary dyscyplinarnej do ponownego rozpatrzenia,

19) Art. 223b § 3 k.k.w. — zgoda sędziego na zarządzenie prezesa sądu rozpoznającego sprawę o umieszczeniu skazanego w wydzielonym pomieszczeniu Policji, Straży Granicznej lub aresztu garnizonowego w związku z udziałem skazanego w czynnościach sądowych.

20) Art. 247 § 2 *in primo* k.k.w. — procedura powiadamiania sędziego o wypadkach wprowadzenia ograniczeń lub zakazów związanych ze szczególnymi względami sanitarnymi lub zdrowotnymi albo poważnym zagrożeniem bezpieczeństwa, o których mowa w art. 247 § 1 k.k.w., na okres do 7 dni,

21) Art. 247 § 2 *in fine* k.k.w. — zgoda sędziego na przedłużenie (ponad 7 dni) okresu trwania ograniczeń lub zakazów, o których mowa w art. 247 § 1 k.k.w.

W ramach tzw. regulaminów organizacyjno-porządkowych wykonywania kary pozbawienia wolności oraz tymczasowego aresztowania²⁰, będących rozwinięciem regulacji kodeksu karnego wykonawczego odnaleźć możemy następną, uzupełniającą kompetencję nadzorczą wojskowego sędziego penitencjarnego:

22) § 64 rozporządzenia w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (odpowiednio § 49 rozporządzenia w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania) — procedura powiadamiania o pozostawieniu osoby zwolnionej w jednostce penitencjarnej ze względu na wskazania zdrowotne.

Na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego z 2003 r. do powyższego katalogu kompetencji nadzorczych — środków nadzorczych dodać należy jeszcze kolejne dwa instrumenty:

23) § 4 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego z 2003 r. — prawo wydawania tzw. zaleceń powizytacyjnych, powiązane z kontrolą prawidłowości i terminowości ich realizacji,

24) § 8 rozporządzenia w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego z 2003 r. — pomoc świadczona przez sędziego na rzecz podmiotów nadzorowanych, (tzw. środki doradcze).

Swoiste środki nadzorcze odnaleźć możemy także w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących

---

²⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (DzU nr 152, poz.1493), Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (DzU nr 152, poz.1494).

pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności²¹. W ramach przepisów tego rozporządzenia wskazać należy na:

25) § 7 rozporządzenia w sprawie czynności administracyjnych z 2004 r. — procedura powiadamiania wojskowego sędziego penitencjarnego w razie uzasadnionego przypuszczenia, że pozbawienie wolności nastąpiło niezgodnie z prawem,

26) § 34 rozporządzenia w sprawie czynności administracyjnych z 2004 r. — procedura powiadamiania wojskowego sędziego penitencjarnego o przypadkach doprowadzenia do jednostki penitencjarnej osoby z obrażeniami ciała,

27) § 81 rozporządzenia w sprawie czynności administracyjnych z 2004 r. — procedura powiadamiania wojskowego sędziego penitencjarnego o sytuacji niedoprowadzenia do jednostki penitencjarnej w wyznaczonym terminie osadzonych wydanych czasowo poza teren jednostki penitencjarnej,

28) § 82 rozporządzenia w sprawie czynności administracyjnych z 2004 r. — procedura powiadamiania wojskowego sędziego penitencjarnego o zbliżającym się terminie końca kary,

29) § 88 rozporządzenia w sprawie czynności administracyjnych z 2004 r. — procedura powiadamiania wojskowego sędziego penitencjarnego o niepowrocie na nocleg do jednostki penitencjarnej osadzonego wydanego do udziału w czynnościach procesowych,

30) § 114 rozporządzenia w sprawie czynności administracyjnych z 2004 r. — procedura powiadamiania wojskowego sędziego penitencjarnego w razie uzasadnionego przypuszczenia, że orzeczenie skutkujące zwolnieniem osadzonego zostało wydane niezgodnie z prawem,

31) § 134 rozporządzenia w sprawie czynności administracyjnych z 2004 r. — procedura powiadamiania wojskowego sędziego penitencjarnego o zgonie osadzonego.

Wojskowy sędzia penitencjarny (poza kompetencjami wynikającymi z prawa karnego wykonawczego), podejmuje wszystkie czynności związane ze sprawowaniem nadzoru nad wykonaniem orzeczeń, a w szczególności:

1) gromadzi i dokumentuje informacje o zachowaniu się osoby skazanej w celu:

a) sprawdzenia czy skazany zachowuje się poprawnie, a w szczególności, czy nie narusza zasad porządku prawnego,

b) sprawdzenia czy skazany korzysta z przywileju przyznanego mu przez sąd (odroczenia kary, przerwy w wykonaniu kary, warunkowego umorzenia postępowania, zawieszenia postępowania wykonawczego itp.) w sposób, którym było uzasadnione przyznanie go skazanemu,

c) sprawdzenia czy skazany wykonuje obowiązki i polecenia nałożone na niego z mocy orzeczenia sądu (dozór, poręczenie, warunkowe umorzenie postępowania, obowiązki związane z karą ograniczenia wolności itp.),

d) ustalenia czy nie zachodzi konieczność lub możliwość zmiany sposobu wykonania kary lub zastosowania środka (uchylenie dozoru, ustanowienie,

---

²¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (DzU nr 15, poz. 142).

poszerzenie lub zmiana obowiązków przy dozorcze, orzeczenie zastępczej kary grzywny lub zastępczej kary pozbawienia wolności w razie uchylania się skazanego od wykonywania kary ograniczenia wolności, zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności albo kary pozbawienia wolności nieprzekraczającej sześciu miesięcy),

e) ustalenia możliwości zapłacenia grzywny albo celowości rozłożenia jej na raty lub odroczenia;

2) przeprowadza okresowe kontrole sposobu wykonywania wobec żołnierzy kary ograniczenia wolności oraz kary z odroczeniem wykonania do końca służby wojskowej;

3) prowadzi na bieżąco książkę podręczną sędziego, do której wpisuje w kolejności wpływu wszystkie prowadzone i załatwione sprawy oraz nadzoruje prawidłowość i terminowość odnotowywania danych w repertoriach i księgach dotyczących wykonania orzeczeń i pomocy prawnej;

4) przekazuje akta do archiwum zakładowego²².

6. Podsumowanie

Bardzo charakterystyczną cechą polskiego modelu nadzoru penitencjarnego, w tym także jego wojskowej wersji, jest pewna tożsamość osób realizujących nadzór penitencjarny, chodzi tu o sędziego penitencjarnego (wojskowego sędziego penitencjarnego), z działalnością orzeczniczą w toku postępowania wykonawczego sprawowaną przez sąd penitencjarny (wojskowy sąd garnizonowy). Ta szczególna korelacja jest specyfiką polskiego nadzoru penitencjarnego. Mamy tu do czynienia z połączeniem kompetencji orzeczniczych i nadzorczych wypełnianych przez sędziów tego samego sądu (sędzia penitencjarny jest sędzią sądu penitencjarnego, odpowiednio wojskowy sędzia penitencjarny jest jednocześnie sędzią wojskowego sądu garnizonowego). Każda z tych funkcji jest wyraźnie i odrębnie określona przepisami prawa, charakteryzując się zupełnie odmiennymi trybami działania. Nie zmienia to jednak faktu, że poszczególny z wymienionych wyżej sędziów może występować w obu rolach. Wiedza i doświadczenie zdobyte w procesie wykonywania nadzoru penitencjarnego mogą być spożytkowane w toku orzekania w sprawach zastrzeżonych dla sądu, zaś obserwacje poczynione w toku rozpoznawania spraw i orzekania mogą być dyskontowane w toku czynności nadzorczych również np. poprzez wpływanie na formy i metody oddziaływania resocjalizacyjnego.

Coraz bardziej skomplikowany pod względem prawnym charakter oraz formy wykonywania środków o charakterze izolacyjnym, zmuszają nas do poszukiwania sprawnych mechanizmów ich nadzoru. Nie chodzi tu oczywiście o doprowadzenie do sytuacji w której kierownictwo zakładów karnych oraz innych zakładów przewidzianych przepisami k.k.w. oddane zostanie w ręce sędziów. Celem jest raczej zapewnienie większej kontroli nad coraz bardziej dynamicznym i pod-

²² Patrz: przepis § 34 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 lutego 2006 r. w sprawie organizacji sądów wojskowych oraz ustalenia regulaminu wewnętrznego urzędowania tych sądów (DzU nr 42, poz. 287).

legającym czasem nawet zasadniczym zmianom procesem odbywania kary przez skazanych. Administracja szeroko pojmowanych jednostek penitencjarnych nie może być pozbawiona lub ograniczona w spełnianiu swoich podstawowych obowiązków i uprawnień. Dlatego przepisy regulujące nadzór penitencjarny muszą wyznaczać bardzo precyzyjne granice, poza które nie może sięgać ingerencja decyzyjna (nadzorczą) sędziego. Czasem jego rola w obszarze objętym działalnością nadzorczą musi ograniczać się do ewentualnego zasygnalizowania swoich spostrzeżeń odpowiednim podmiotom, uprawnionym do decydowania w sprawach danej materii.